

ТИПИ БАЗОВИХ ЕМОЦІЙ У РОМАНІ Ш. БРОНТЕ “ВІЛ’ЄТ”

*М.П. Степанюк, здобувач**
Херсонська державна морська академія

Наведено дефініцію та характеристику базових емоцій, їх класифікацію психологами, виділено основні ознаки базових емоцій. Подано класифікацію базових емоцій у романі Ш. Бронте “Віл’єт”.

Базові емоції, почуття, Ш. Бронте

Базові емоції – емоції, які притаманні всім здоровим людям і котрі однаково проявляються у представників самих різних культур, які проживають на різних континентах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато психологів, а саме М. Арнольд, П. Екман, Н. Фрижда, Дж. Грей, К. Ізард, У. Джеймс, У. Макдауелл, О. Морер, К. Отлі, П. Джонсон-Лерд, Дж. Паксепп, Р. Плучик, С. Томкінс, Дж. Уатсон, Б. Уейнер, намагаються виділити так звані базові емоції тобто, ті елементарні емоційні процеси, з яких складається все різноманіття емоційного життя людини. Різні дослідники пропонують різні списки цих емоцій, але єдиного і загальноприйнятого поки не існує.

Мета дослідження – наведення класифікації і типології базових емоцій у романі Ш. Бронте “Віл’єт”.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення визначеної мети необхідно розв’язати такі завдання:

- навести дефініцію базових емоцій;
- виділити основні ознаки базових емоцій;
- розглянути існуючі класифікації базових емоцій;
- розробити класифікацію базових емоцій у романі Ш. Бронте “Віл’єт”.

Біологічно-базовими називаються ті емоції, які утворюються за допомогою механізмів, що виникли у ході еволюції. Біологічно-базові емоції покликані вирішити головні проблеми виживання. Вони так само розглядаються як адаптаційні механізми, проте також як самостійні психічні утворення, не залежні від будь-яких інших. Базові емоції – це окремий вид психічної діяльності, який, як вважається, є вродженим. Кожна емоція відповідає певному психічному механізму [5; с. 4].

* Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор В.Г. Ніконова

Кажучи про базові емоції, К. Ізард [3] виокремлює їх деякі ознаки: 1) базові емоції завжди мають виразні й специфічні нервові субстрати; 2) базова емоція виявляє себе за допомогою виразної та специфічної конфігурації м'язових рухів особи (міміки); 3) базова емоція супроводжується виразним і специфічним переживанням, усвідомлюваним людиною; 4) базові емоції виникли в результаті еволюційно-біологічних процесів; 5) базова емоція робить організуючий і мотивуючий вплив на людину, слугує її адаптації.

Базові емоції є вродженими і становлять основу для формування складніших емоційних процесів, станів та емоційно-особистісних якостей. До них належать радість, горе, страх, гнів, подив, відраза. Базовим емоціям характерні: 1) чітко виражена інтенсивність (сильно виявлене переживання людиною радості, горя, страху тощо); 2) обмежена тривалість, зумовлена часом безпосередньої дії причини або згадування про неї; 3) усвідомлення причини появи емоції; 4) зв'язок із конкретним об'єктом, обставиною (прослуховування конкретного музичного твору, читання конкретної книги, зустріч із людиною, придбання конкретної речі); 5) полярність (протилежні за якістю переживань емоції утворюють пари: радість і сум, гнів і страх, насолода і відраза).

П. Екман [1] виділяє сім базових емоцій: радість, здивування, печаль, гнів, огида, презирство, страх.

Американський психолог Р. Вудвортс [2] запропонував лінійну шкалу емоцій, яка відображає весь континуум емоційних проявів: кохання, радість, подив, страх, страждання, гнів, огида, презирство.

К. Ізард [3] розділяє емоції на позитивні й негативні та виділяє такі базові емоції: задоволення–радість, інтерес–збудження, здивування, страх–жах, гнів–ярість, огида–омерзіння, презирство–зневага, горе–страждання, провина–розкаяння.

Існує багато класифікацій базових емоцій, але аналізуючи роман "Віл'єт" Шарлоти Бронте [4], ми пропонуємо таку класифікацію базових емоцій:

1. **За знаком** базові емоції поділяються на позитивні та негативні. **Позитивні** базові емоції пов'язані з задоволенням потреб особистості – базові емоції радості, задоволення:

"No: I am glad to see you free, and trust that free you will long remain. Yet be, at the same time, just" [4].

"I am glad you are come back, Timon," said she. Timon was one of her dozen names for me. "You don't know how often I have wanted you in this

dismal hole" [4].

"I am a teacher," I said, and was rather glad of the opportunity of saying this. For a little while I had been feeling as if placed in a false

position. Mrs. Bretton and son knew my circumstances; but the Count and his daughter did not [4].

"I replied that I was— satisfied and happy"

Приємні базові емоції виражені словами "glad", "happy".

Негативні базові емоції, які пов'язані з незадоволенням, — емоції незадоволення, ненависті: *"Indeed! I hate 'my son John!"* [4]. Дієслово "hate" називає базову емоцію ненависті.

"Bah! how unpleasant! But I know what it is to be poor: they are poor enough at home— papa and mamma, and all of them [4]. Слово "unpleasant" виражає неприємну базову емоцію, негативну.

2. За тональність можемо виділити **спокійні** та **збуджені (імпульсивні)**. **Спокійні** базові емоції: Слова "softly", "quietly", "calmly" виражають спокійний тон у розмові.

One day it bethought itself to fall from top to bottom of a steep flight of stone steps; and when Madame, hearing the noise (she always heard every noise), issued from the salle-a- manger and picked it up, she said quietly— "Cet enfant a un os casse" [4].

"Much better," I said calmly. "Much better, I thank you, Dr. John"[4].

"Cleopatra!" I repeated, quietly. "Monsieur, too, has been looking at Cleopatra; what does he think of her?" [4].

Збуджені (імпульсивні) базові емоції: *A quarter of an hour passed. How fast beat every pulse in my frame! How I turned cold and hot by turns! I sat with my eyes fixed on the door— a great white folding-door, with gilt mouldings: I watched to see a leaf move and open. All had been quiet: not a mouse had stirred; the white doors were closed and motionless* [4]. Речення "how fast beat every pulse in my frame" описує схвильованість людини.

"Fire!" rang through the gallery. "Fire!" was repeated, re-echoed, yelled forth: and then, and faster than pen can set it down, came panic, rushing, crushing— a blind, selfish, cruel chaos" [4]. Цей приклад виражає збудженість, тривожність.

3. За модальністю (якістю) емоцій можемо визначити такі — базові емоції жорстокості, емоції злості.

"Alas! the cruelty of my lot!" responded her son. "Never man had a more unsentimental mother than mine: she never seems to think that such a calamity can befall her as a daughter-in-law"[4]. Слово "cruelty" виражає емоцію жорстокості.

"Est-ce que vous avez l'intention de m'insulter?" said he to me, in a low, furious voice, as he thus outraged, under pretence of arranging the fire" [4]. Словосполучення "furious voce" виражає темпераментну, люту відповідь.

"De l'ordre! Du silence!" cried M. Paul. "Is this chaos?", he demanded; and there was a hush. With a dozen words, and as many

gestures, he turned out half the persons present, and obliged the remnant to fall into rank. Those left were all in costume: they were the performers, and this was the green-room” [4]. Словосполучення “as many gestures” визначають емоційність та темпераментність людини.

“A quarter of an hour passed. How fast beat every pulse in my frame! How I turned cold and hot by turns! I sat with my eyes fixed on the door— a great white folding-door, with gilt mouldings: I watched to see a leaf move and open. All had been quiet: not a mouse had stirred; the white doors were closed and motionless” [4]. Речення “how fast beat every pulse in my frame” описує схвильованість людини.

Базові емоції здивування: “I looked up in some surprise— “A Catholic? No! Why suggest such an idea?” [4].

4. **За спрямованістю** базові емоції можуть бути направлені на самого мовця та на інші предмети чи на інших людей. Базові емоції, які направлені на самого мовця: “Oh my eye!” (*renewed silence, broken only by sighs from Graham.*)” [4].

Базові емоції, які направлені на інших людей, – це базові емоції співчуття:

“Poor child!” said Mrs. Bretton from time to time. “What weather for her journey! I wish she were safe here” [4].

“Poor Jacob!” she would sometimes say, with quivering lips. “How he loved his son Joseph! As much,” she once added— “as much, Graham, as I love you: if you were to die” (and she re-opened the book, sought the verse, and read), “I should refuse to be comforted, and go down into the grave to you mourning” [4].

Слово “poor” визначає базову емоцію жалю.

“Polly going? What a pity! Dear little Mousie, I shall be sorry to lose her: she must come to us again, mamma” [4].

Емоції розкаяння: “I was sorry: yes, I was sorry. My resting-time was past; my difficulties— my stringent difficulties— recommenced. When I went on deck, the cold air and black scowl of the night seemed to rebuke me for my presumption in being where I was: the lights of the foreign sea-port town, glimmering round the foreign harbour, met me like unnumbered threatening eyes.” [4]

Слово “sorry” визначає базову емоцію розкаяння.

Базові емоції благання: “Her eyes filled. She drew her hand from Mrs. Bretton’s and made a movement to leave her lap; it was at first resisted, but she said — “Please, I wish to go: I can sit on a stool”[4]

5. **За стійкістю** , базові емоції поділяються на дві групи: **стійкі** та **ситуативні**.

Ситуативні базові емоції, які виникають в окремій ситуації, - базові емоції здивування: *“Spring? Nothing of the kind: it isn’t in me. Come down.”*

He looked thoughtful, surprised, puzzled. “You take me unawares,” said he. “I have not had such a case as yours before: ordinarily we know our routine, and are prepared; but this makes a great break in the common course of confession. I am hardly furnished with counsel fitting the circumstances.”[4]

Стійкі базові емоції, до цієї групи належать базові емоції розчарування, розпачу:

She, however, accosted me. As I closed the door, and put the light on the dressing-table, she turned with these words: — “I cannot— cannot sleep; and in this way I cannot — cannot live!” [4].

“Just now? I am not dressed,” cried I, glancing despairingly at my dark merino [4].

6. За рівнем напруги базові емоції можуть містити у собі схвильованість:

“Oh, hush! hush!” I said in my disturbed mind, dropping my work, and making a vain effort to stop my ears against that subtle, searching cry [4].

Базові емоції можуть бути спокійні, без напруги та схвильованості:

“All over!” she echoed softly; “then I’ll be good. I’ll try to be good, Lucy Snowe” [4].

7. За рівнем сприйняття, базові емоції можуть бути серйозними:

“Couldn’t I pack my box and go with you, papa?” she whispered earnestly. He shook his head [4].

Базові емоції можуть бути також легковажними: *I could not help smiling.*

“Why do you laugh at me?” she inquired, with a frank testiness that pleased me better than her other talk. “Because you are so young to be blasee about anything” [4].

“No, Madame,” said I smiling, “you are mistaken” [4].

“Dressed!” she exclaimed, smiling with that smile I so well knew— a pleasant smile, though not soft. “You are quite better then? Quite strong— eh?” [4].

“He asked me, smiling, why I cared for his letter so very much. I thought, but did not say, that I prized it like the blood in my veins. I only answered that I had so few letters to care for” [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Нині існує багато характеристик та ознак базових емоцій, але не існує універсальної класифікації базових емоцій.

Аналізуючи роман Ш. Бронте “Віл’єт”, ми виділили 7 критеріїв для класифікації базових емоцій, а саме: 1) за знаком (позитивні / негативні); 2) за тональністю (спокійні / збуджені); 3) за модальністю (базові емоції злості, обурення, жорстокості); 4) за спрямованістю (на інших людей або на самого мовця); 5) за стійкістю (стійкі/ ситуативні); 6) за рівнем напруги (базові емоції схвильованості та спокійні); 7) за рівнем сприйняття (серйозні/ легковажні).

Список літератури

1. Базовые эмоции [Електронний ресурс] – [Режим доступу] : http://www.psychologos.ru/Базовые_эмоции
2. Вудвортс Г. Экспериментальная психология / Г. Вудвортс. – М., 1950.
3. Изард К. Психология эмоций / К. Изард. – СПб.: Питер, 2011. – 461 с.
4. Charlotte Bronte “Villette” [Електронний ресурс]. – [Режим доступу] : <http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/bronte/Villette.pdf>
5. Reizenzein R. Emotions in Cooperation and Competition: Comment on Fessler // Human Nature. – 2009. – P. 1-7.

Дана дефиниція и характеристика базовых эмоций, их классификация психологами, выделены основные черты базовых эмоций. Представлена классификация базовых эмоций в романе Ш. Бронте “Вильет”.

Базовые эмоции, чувства, Ш. Бронте.

The article gives the definition and characteristics of basic emotions and their classification by psychologists. The main features are distinguished. The article presents classification of basic emotions in the novel "Villette" by Charlotte Bronte

Basic emotions, feelings, Ch. Bronte.